

Platon Oturumu Çıktısı

Platon Öncesi

Platon'u teoloji ve ontoloji hususunda en çok etkileyen felsefi ekolün Elea Okulu olduğu aşîkârdır. Elea Okulu'ndan Ksenophanes ve Parmenides'in Tanrı ve varlık görüşlerinden derinden etkilenmiş ve felsefesini bunlar üzerine inşa etmiştir.

Ancak önceki çıktılarda belirtildiği üzere özellikle Parmenides'in varlık felsefesi kısır olarak değerlendirilmiş ve fenomenleri açıklamaya girişmek yerine onların var-olmadığı iddiasında bulunduğu tespit edilmiştir.

Bundandır ki Platon, felsefesine bu görüşün zıttı olan oluşçu Herakleitos'u da işlemiş ve Parmenides-Herakleitos alaşımı bir varlık-varolan felsefesi ortaya atmıştır.

M.Ö. 5. yy Atina Devleti politikasında, çağımızdaki liberalizmin tarihteki ilk izdüşümüne benzer bir ideolojiye sahip olan sofistler etkisinde şekillenen bir görüş hakimdi. Bu görüş neticesinde ortaya çıkan kamu yararını gözetmeme ve şahsi istençlere yönelik bir açgözlülük krizi ve adaletsizlik mevcuttu. Atina Devletinin bu durumu Platon'un diyaloglarında doğru olmamak/eğri olmak olarak bahsedilir. Bu eğriliğe karşı Sokrates bir şeyler yapmak için güdülenmişti.

Sokrates'in bu eğriliği doğruluğa çevirebilmesi için iki yolu vardı: Yurttaşlardan başlayarak demokrasi aracılığıyla yönetimi etkilemek veyahut iktidar olmak yoluyla yurttaşları şekillendirecek politikalar üretmek. Ancak o dönem politikalar günümüzde sermaye sahipleri olarak tanımladığımız bir grup ve sofistler tarafından şekillendiğinden dolayı Sokrates'in iktidar olma ve politika üretme şansı yoktu. Haliyle o da "yurttaş reformu" denilen yolu tercih etti. Sokrates'in denemesi olan yurttaş reformu, kendisinin aktif olması, bir devrime soyunması ve yurttaşlar tarafından "tanrıların değersizleştirilmesi" olarak yorumlanması onun ölümle cezalandırılmasına sebep oldu. Sokrates'in "aktif devrimciliği" ve yurttaş reformu projesi başarısız olunca "pasif devrimcilik" ve geri kalan tek yol olan iktidar olma yöntemi ile yola çıkan Platon, bir devlet tasavvur eder.

Platon

Platon'un devlet tasavvuru "Sokrates'e iktidar olma hakkı tanınsa içerisinde bulunan krizi yurttaşlara dayanarak değil de devlete dayanarak nasıl çözerdi?" sorusu üzerine ortaya çıkarak Atina Devletindeki doğruluğu sağlamaya çalışıyor. Diyaloglar aracılığıyla ulaştığı Devlet kuramında Platon, Atina Devletindeki demokrasiye uyumlanacak bir reform değil; yeni baştan bir politika sistemi önermektedir. *(Platon'un ortaya attığı Devlet, bir pozitif devrim projesidir. Pozitif devrimler ise bir ütopyacıya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla Platon aynı zamanda bir ütopyacı olduğundan bir romantik olarak da okumaya tabi tutulabilir.)*

Platon Devlet kuramını oluştururken onu diğer felsefi görüşleri üzerine şekillenen ve kendi felsefi sistemini tamamlayıcı bir unsur olarak kullanmıştır. Devlet kuramı, Platon'un başta ontoloji ve epistemoloji olmak üzere diğer alanlarındaki görüşlerini insanın doğumundan ölümüne dek çeperleri içerisinde yaşadığı bir devlet ile pratik yaşamda uygulanabilir kılma çabasıdır.

Platon'un ontolojisi; Platon, ontoloji görüşünü öne sürerken kendisinden önce gelen Efes Okulu temsilcisi Herakleitos ve Elea Okulu temsilcisi Parmenides'ten oldukça etkilenmiştir. Bu iki filozofun ontoloji hakkındaki görüşlerini bir araya getirerek kendi sistemini kuran Platon, fizik ve metafizik olmak üzere iki yönlü bir evren tasavvurunda bulunmuştur.

Fiziki dünya, içerisinde yaşadığımız, fenomenlerin ve bedenlerin zaman ve mekana bağlı olarak bir oluş halinde olduğu fani dünya iken; metafizik dünya, fizikselliğe bürünen fenomenlerin ve bedenlerin zaman ve mekandan bağımsız orijinal idealarının ve ruhlarının bulunduğu baki dünyadır. Fani ve baki bağlamında değerlendirilen fizik dünya; metafizik dünyaya ait olan ideaların, Demiurgos tarafından bu dünyada fizikselliğe büründürülmesi vesilesiyle oluşmuş olup çarpık bir kopyasıdır. Ne açıdan çarpık kopyası olduğu ise Platon'un epistemolojisi ile anlam kazanmaktadır.

Platon'un epistemolojisi; ontolojisinden ayrı ele alınması mümkün olmayan ve ontolojisi üzerinden anlam kazanan bilgi kuramıdır. Bilgiyi, bilgi türlerini ve bilgi kaynaklarını açıklama çabası olduğu kadar fizik ve metafizik dünya tasavvurlarının anlaşılmasını da kolaylaştırır. Platon'un epistemolojisinde bilginin kaynağını ikiye ayırılır: Episteme ve Doksa.

Episteme ve Doksa; Fizik ve Metafizik dünya arasındaki farkı açıklayabilmek için Platon bazı alegoriler geliştirmiştir: Bölük Çizgiler ve Mağara alegorileri bunlardan başlıcalarıdır.

Alegoriler, bir şeylerin anlaşılmasını kolaylaştırdığından dolayı ortaya atılırlar. Haliyle, Platon zamanında bu alegorileri inşa etmişken, şimdi kullanmayıp yazarak anlatmaya çabalamak olmaz 😊

Bu çizgideki her bölüm [|AB, BC, CD, DE|] farklı bir bilgi türünü ifade etmektedir. Şöyle ki; Platon'un bilgi kaynağını ikiye ayırdığını (*episteme* ve *doksa*) belirtmiştik. Platon, ikiye ayırdığı bu iki kaynağı da ikiye ayırır ve onların ihtiva ettiği ikişer farklı bilgi türü ortaya atar. Bu bilgi türlerini sıralarken sırasıyla epistemenin muhtevastakilerden başlayıp doksa muhtevastakilere doğru ilerleyeceğiz ve aynı zamanda bunların Platon'un ontolojisinde nereye denk düştüğünü belirteceğiz.

1. |AB|: Episteme, İdealar Bilgisi: Platon'un epistemolojisinde *episteme* ile ulaşılan, ontolojisinde *idealar* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamandan ve mekandan bağımsızdır. Metafizik dünyanın bilgisidir. Bu bilgi ulaşılabilir çünkü; Demiurgos tarafından fizikselliğe bürünmesinden önce insan ruhu bu metafizik hakikatle karşılaşmıştır.
2. |BC|: Episteme, Geometrik Bilgi: Platon'un epistemolojisinde *episteme* ile ulaşılan, ontolojisinde *Cebirsel bilgi* seviyesinde bulunan bilgi türü. Cebirsel bilgi, gerçek bilgi olmasa dahi gözlemlenemeyen ve ancak kavranabilen ve tutarlı sonuçları bulunan bir bilgi olduğu için epistemeye dahildir.
3. |CD|: Doksa, Kanaat/Sanı: Platon'un epistemolojisinde *doksa* ile ulaşılan, ontolojisinde *kanaat* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamana ve mekana bağlıdır. Bir oluş içerisinde. Fiziki dünyanın bilgisidir.
4. |DE|: Doksa, Hayal/Gölge: Platon'un epistemolojisinde *doksa* ile ulaşılan, ontolojisinde *hayal* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamana ve mekana bağlıdır. Fiziki dünyanın fenomenlerinin kendilerinin bazı koşullar altındaki halinden türetilen; yani tikellere ait olan, ikinci dereceden elde edilen, gerçek olmayan ve yanlış bilgidir.

Platon'un Devlet'i, bu ontoloji ve epistemoloji sistemi üzerine inşa edilmiştir. Amacı, bahsedildiği üzere Atina'nın eğrilik krizine bir çözüm üretebilmek, onu tekrar doğruluğa ulaştırabilmektir. Bir çözüm olarak ortaya atılan bu Devlet tasavvuru ortaya atılırken diyaloglarda sırasıyla şuralara değinilir: eğrilik nedir, doğruluk nedir; doğru toplum nedir, doğru toplumu oluşturan unsurlar nelerdir; bu unsurların kendi içlerindeki incelemesi, gereklilikleri ve sınırlılıkları; doğru toplumu içerisinde barındırabilecek doğru devlet ve doğru devlet yönetimi; doğru devletin sürdürülebilirliğinin şartları.

Diyalogların nihayetinde varılan, doğru toplumu ve devleti oluşturan üç toplumsal sınıf keşfedilir: Yöneticiler/Filozoflar, Bekçiler/Askerler ve Emekçiler/Üreticiler. Bu üç sınıftaki tüm vatandaşların da dört erdeme (*doğruluk, ölçülülük, cesaret ve bilgi*) sahip olması gerektiği; bunun neticesinde devletin de bu erdemlere sahip olan, eğrilikten uzak/doğruluğa yönelmiş devlet olacağını öne sürer.

Platon'da;

Emekçiler/Üreticiler, toplumun ihtiyaçlarını giderecek kadar üretim yapan sınıftır.

Bekçiler/Askerler, savaşan toplumsal sınıftır.

Yöneticiler/Filozoflar, yasaları oluşturan, toplumun sürdürülebilirliğini sağlayan sınıftır.

Tüm sınıfların önemi ayrı ayrı olsa dahi tüm bu tasarımın kilit noktası Yöneticiler/Filozoflar sınıfıdır. Bu grup |AB|'nin bilgisine ulaşma yetisine sahip kişilerden oluşur. Ürettiği yasalar buna uygun olacak şekilde; diğer sınıfların bu idealara, hakikate uygun oluşturulan yasalardan uzaklaşıp toplumu ve devleti doğruluktan eğrilğe sürüklemesini engellemeyi amaçlar.

Okunan Kitap

